

دارالفنون :

فلسفه اسلامی

علوم شرعیہ و ادبیات فاکولتہ لری مدیری

وفلسفہ معلمی

اسماعیل حقنی

ظاہر و ناشری : حقوق کتابچی

اشرف حقنی

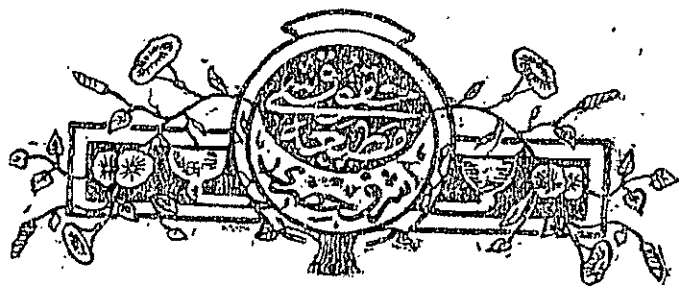
باش کاتب سرمد بک مہر نی حاوی اولیان مہر سر

نسخہ لہ ساختہ دی

[حقوق مطبعہ نی]

در سعادت : باب عالی ابوالسعود خادہ سندہ : نومبر و

۱۳۳۰

مدخل

Introduction

معلومات بشریه نك او چ صورتی — les trois formes de-
savoir humain : معلومات بشریه باشلیجه او چ صورت اکتساب ایدر :
معرفت عامیانه — la connaissance vulgaire ، علم — la science ،
فلسفه — la philosophie . عصر حاضر فلاسفه سندن انکیز هر برت
سپنسر بو او چ صورتی شویله جه تفریق ایدیور : معرفت عامیانه برلشامش
اولان — non unifié بیلیکیدر ، علم قسماً — partiellement برلشامش
اولان بیلیکیدر ، فلسفه تامیله totalement برلشامش اولان بیلیکیدر .
معرفت عامیانه — معرفت عامیانه کونی کوننه تجربه شخصی
— l'expérience personnelle ، نقل — la tradition ، شهادت
— le témoignage ایله اکتساب اولنور . معرفت عامیانه ظنیات
— les conjectures ایله ، جهل مرکب ایله — les erreurs قاریشقدردر ،
همان واقعات جزئییه — les faits particuliers عاقدردر . معرفت
عامیانه واقعات جزئییه وارملرنده کی ارتباطی — liaison بر مسلك
دائرة سنده (منتظماً) — systematiquement ایضاح ایتمز . معرفت عامیانه
پراکنده معلومات اولدیغندن سبب سرك دیدیکی کی برلشامش اولان
بیلیکیدر دن عبارتدر .

علم — بر ماده معلومه — un matière donné حقیقه بر طاقم
معرفتلك هیئت مجموعه سیدر که او معرفتار مستدلدر — raisonnée
(بالاستدلال ثابتدر) ، منهجی — la méthode حازدر (طریق توصیلی
وارددر) ، واضحدر — claire ، یقینی مفید — certaine در

علم: فہم۔ comprendre و ایضاح۔ scepliquer احتیاج جن دن تولد ایدر شویله کہ: انسان ظلمات جہلہہ قالد قجہ بی حضور، بالعکس انوار علوم ایلمستیر اولد قجہ غریق سرور اولور هر شیئک ییکیلکی قارشو سنده طوزیر، خیرت ایدر.

خیرت۔ l'étonnement فکرک۔ la pensée حرکتندہ بر توقفدر۔ arrêt بز هر یکی شیء او کر نمک ایسترز فقط بوکابلا واسطہ۔ immédiatement موفق اوله میز، مراق ایدرز. مراق سائقه بیله نفس۔ l'esprit غیر معلومی۔ inconnu معلوم صرہ سنہ ادخال ایلمکی تحری ایلر نته کیم چوجق هر کوردیکی شیء صورار، بیلمدیکنی بیلمک ایستر استله موضوعیه ویریلان اجوبه یه ایضاحات۔ les explications دیزر. بتون استله موضوعه درت سؤاله راجع اولور: ۱۔ ایضاح اولنه جق اولان شیء۔ la chose نه دن۔ de quoi یایلمشدر؟ ۲۔ کیمک طرفدن۔ par qui یایلمشدر؟ ۳۔ هانکی طرزده۔ de quelle facon یایلمشدر؟ ۴۔ نه یه۔ en vue de quoi یایلمشدر.

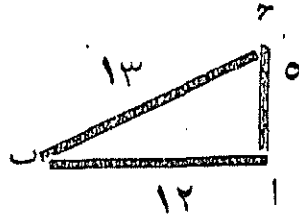
اگر بو سؤال لک هیننه جواب ویریلیرسه ایضاح: تام اولور، مراقده مندفع اولور فرض ایدلم که مراق و حیرتمزی موجب اولان شیء اتمک اولسون. حیرتن قور تیلنق و مراقی دفع ایتک ایچون شویله جواب آلقاغمز لازم کله جکدر: اتمک اون، طوز، صودن یایلمشدر، اتمکی اتمکی اعمال ایتشدر، اتمک شو طرزده در، غداء انسان ایچون یایلمشدر. بوجوابلر بر کره ویرلیدی ارتق اتمک حقنده ایضاح، تام اولور مراق مندفع اولور، صوریله جق بر شیء قالماز بوندن کلاشیلور که مراق اورته یه

اسئلهٴ اربعه وضع ایدیور: برنجی سؤال ایله برشیئک ماده سنک نه اولدیغنی،
ایکنجی سؤال ایله بوماده اوشیٴ اولق ایچون هانکی صورتی forme
ا کتسا ایده جکنی، اوچنجی سؤال ایله فاعلنک، علت فاعلیه سنک - la cause
efficiente نه اولدیغنی، دوردنجی سؤال ایله علت غاییه سنک -
la cause finale، مقصدک - but نه اولدیغنی طلب ایدیور. ایضاح طلب
ایدن ذاتی مراقدن قورتارمق ایچون اسئلهٴ اربعه نک هر برینه جواب
ویرمک لازمدر. ا کر بونلردن بردانه سی جوابسز قالیرسه مراق تاممیله
مندفع اولماز

هر جواب بر حکمی - jugement محتوی اولور ا کر جواب واقعه
(تحقیقه) - la réalité مطابق - conforme اولورسه بو حکمه معرفت
دیرلر. هر معرفت ابتدادن بر حکمدر یعنی بر محمولک - un attribut
بر موضوع sujet ایله اتحادی - l'union در؛ فقط هر حکم بر معرفت
دکلدر. بلکه واقعه مطابق اولان حکم معرفتدر. مثلاً «مشتری بیایدیزی
مسکوندر» جمله سنده حکم واردر فقط معرفت یوقدر بو حکم بر
معرفت اوله بیلمک ایچون واقعه ده مشتیرینک مسکون اولسی لازم
کله جکدر مع مافیله بوده کافی کلیه جکدر. هر فصل واسطه ایله اولورسه
اولسون بن حکممک واقعه مطابق اولدیغندن امین اوله بیلملیم بوندن
اکلاشیلورکه معرفت واقعه مطابق بر حکمدر ایشته بو بر حقیقتدر (صدق،
حقیقت) - une vérité در .

بر حکم حکم علمی اولقسزین حقیقهٴ بر معرفت اوله بیلیر، هر
علم بر معرفتدر، فقط هر معرفت بر علم دکلدر. مثلاً دولکرلرک بر
چونگی بر مثلث قائم الزاویه ده کی وتر قائمهٴ مربعی زاویهٴ قائمهٴ صیطا اولان

ضلعین آخرین مربعاری مجموعنه مساوی اولدیغنی بیلیر ایشته بو بر
 معرفتدر فقط مثلث قائم الزاویه نك خاصه سنه - la propriété متعلق
 علم دکلدر . شکل :

$$c^2 = a^2 + b^2$$

$$13^2 = 5^2 + 12^2$$

$$169 = 25 + 144$$

$$169 = 169$$

شبهه یوقکه دولکر لرك بر چوغی هندسه بیلیمز، فقط مثلث قائم الزاویه نك
 بویله اولدیغنی بیلیر، یالکیز نیچون ونصل بویله اولدیغنی بیلیمز
 بر معرفت حال انفرادده قالدیقه بر علم دکلدر یعنی آرله رنده ارتباط بولمیان
 بر نیغین معرفت بر علم اوله ماز. معرفتار علم اولمق ایچون آرله رنده جهت وحدت
 بولمق لازمدر. علم بر منظومه معارفدر. un système de connaissances.
 که بو معرفتار یکدیگر بیلیمز متسلسل اولور .

کافه علوم جزئییه بر موضوع جزئی - un objet particulier به مرتبط
 اوله رق منظومه معارفک بری اولور مثله هندسه امتداد - l'étendue ،
 حساب عدد، کیمیا عناصر اجسام - les éléments des corps حقیقه
 بر منظومه معارفدر . امتداد ، عدد ، عناصر اجسام بر موضوع

جزئى در. ديمك كه علمك اصلى - origine فهم وايضاح احتياجى و مراقى -
la curiosité ايش .

معرفت: واقعه - le fait بي بيملكه اکتفا ايدر، علم: بونکله اکتفا
ايتيوب سيني ده - raison بيله بيلير بوتدن طولاني هيچ بر احساسمن
- sensation علم دکدر، احساس: مثلاً اشك يالکز صيچاق اولديغى
بيلدير فقط نيچون صيچاق اولديغى بيلدير من .

انکليز فيلسوف شهيري باقون « عالم ترجمان طبيعتمدر - le savant
est l'interpréte de la nature ديمکه بومعناي قصد ايش اوليور .

کائنات کوزمک اوکنه آچيلمش بر کتاب طبيعتمدر .
عامى - le vulgaire : کتابي کلماتک معناسي آکلامقسنزين او قومقله
اکتفا ايدر، عالم: انده کي کيزلي معنای - le sens caché کشف ايدر
وبزه ترجمه ايلر .

عامى: رعدک هوا صيچاق اولديني و سحاب کثيف - épais
بولنديني واکثريا چوق يا غمور يا غديني زمان حاصل اولديغى بيلير ؛
عالم: بو حادثه نك نيچون وقوع بولديغى مثلاً صاعقه نك ضد « بزى
مثبت ديکرى منفي » کهربائيتى - électricité حامل ايکي بلوطک تضاد مينه
حاصل اولمش بر شراره - étincelle کهربائيه اولديغى بيلير .

عامى: اجسامک سقوط ايتديکني کورير فقط بر فيزيکي (علم الطييعه عالمى) -
physicien اجسامک نصل سقوط ايتديکني مثلاً حرک متظمه مترائده
قانوننه - la loi du mouvement uniformément توفيقاً بسقوط
ايتديکني بزه اوکره در .

اشيائي اکلامقلموزه وايضاح ايتمک کمزه يارايان اسبابک عللى -

les causes و قوانین - les lois نامیه ایکی نوعی واردر. بوندن طولانی
ارسطو علمی « چون و چرایی - comment et pourquoi تحری
ایلیکدر . « دیه تعریف ایدر ایدی .

المزہ بر قوم دانه سی آلم : بو قوم نیچون بوراده در ؟ سؤاله علتی
کوستره رک جواب ویریزر یعنی روزکار ویا دکز ویا سائرہ قومی اورایه
کتیرمشدر . دیرز ایشته بو نیچونی بیلدیرن جوابه علت دیر ؛

علت معلولدن - l'effet مقدمدر . - l'antécédent معلول علت ایله
حصول بولمشدر .

بوندن صوکره ایکنجی بر سؤال توجه ایدر : عجبا روزکار ویا
دکز ویا سائرہ بوقومی ویا بونک شهنی - semblable نصل نقل ایدیور .
نیچون بو علت مفروض اولمغله معلولی آنی ولی (تعقیب) ایدیور بو
ایکنجی سؤال ایله ایستیلان شی علت ایله معلول اده سنده کی نسبتی - rapport
ایضاحدر بو ایسه علت - la causalité ویا توالی یی - la succession
ایضاح دیکدر بو ایکنجی ایضاح معرفت قانون ایله تدارک اولنور [۸]
علوم مجردیه - les sciences abstraites کانه بوراده کشف اولنه جق
علت بوقدر . علوم مجردہ نتایج - les conséquences اولان حقایق -
les vérités ایله انلرک مبادیسی - les principes اولان حقایق آره .
سنده کی نسبت ضروریه یی - le rapport nécessaire ارامنه مقصور
اولور .

کرچه بومبادی ایله نتایج اده سنده کی نسبتاره قوانین دینیرسنده

[۱] لسان عایدہ اکثریا قوانینک کندیسنه علل نامی ویریلیور علت بو
حالده سبب متاسنهدر - رایه

بقانون اول قوانین توالی دکادر. فقط هیچ اولمزسه (وجود مع العیر) قانونی
(قوانین توافقی) - les lois de coexistence در. چونکه مبادی نتیجه بی
متضمندر - impliquée هر حاله مبادی نتایجک سببی در .

علمک غایه اخیره سی حقیقتدر - la vérité علم اولسه حیات بشر
تصادفه آتیلمش اولور. علم بزه یکصورت - uniforme اولان قوانینی
بیلدیرده کشفه - prévoir خادم اولور ، خط حرکتی تنظیم ایدر ،
بزه اولیه بر اقتدار ویررکه ارتق بزم ایچون بر کره علت معلوم اولونجه
اندن کافه معلولاتی بوته بیلیرز .

علمک غایه اخیره سی اولان حقیقت نفسک غداء - la pâture
طبیعیسیدر . نته کیم اقواتده بدنک غدا نیسیدر .

الحاصل: عامی اشیایی بیلیر، عالم: اشیایی اسبابی اولان علل وقوانینی ایله
اکلار علم احوال جزئییه بی. انجق امثله عد ایدر . احوال جزئییه یا
ادله حقایقه les preuves des vérités ویا خود قوانین کلییه -
les lois universelles مثال اولور .

علم انجق عام - général اوله رق، بولنور فی الحقیقه بر علم نه قدر
عام اولور ایسه او قدرده مکمل - parfaite اولور نته کیم ریاضیات -
les mathématiques علوم سارهدن دها عام اولدیغندن دها مکملدر .
علمک زمان و مکانی - le temps et le lieu یوقدر فقط تصدیق
ایتدیکی اشیاء هر یرده ، وهر آن جاریدر .

علم معرفت عامیانه دن اوصاف ثلثه ذاتیه ایله - trois caractères
essentiels ایریلیر: یقین - la certitude ، عموم - la généralité هیچ
(طریق توصل) - la méthade

اولاً علم یقینی مفید اولور : فی الواقع علم یا حقایق بینہ - les vérités évidentes ویا مدللہ - prouvées دن مرکبدر . اشاعیدد ذکر اولنه جنفی و جهله حقایق مدللہ حقایق بینہ به منتهی اولور .
علمک ویزدیکی یقین یقین مثبتدر - la certitude positive علم ذات
مفکره - le sujet pensant نسبتله شکه - le doute و متعلق جهل
موضوع نقطه نظرندن بسیط و جهل مرکبه - l'ignorance et l'erreur
مقابل اولور .

ثانیاً حقایق علمیه عامدر یعنی عینی جنسندن - le genre غیر
محصور - indéfini بر طاقم احواله - les cas یا بیلمش اولور بونلر
ارتق واقعات - les faits دکل قوانین اولور . بوندن طولانی فلاسفه
قدیمه « علم الجزئی یوقدر . - il n'y a pas de science du particulière
دیرلر ایدی . [۱]

ثالثاً علمک بر منهجی (طریق توصیلی) - la méthode واردر
چونکه حقایق علمیه یکدیگرینه اولیله بر نسقده - un ordre مربوطدرکه
یکدیگرینی تأیید و ایضاح ایدر بویله جه بر طاقم حقایق اصلیه -
les vérités fondamentales و یا خود مبادی به - les principes ارجاع
اولور - حقایق اصلیه ویا مبادیدن هر بزینک سبب raison تحتندم
نتایجی - leur suite واردر ایشته « علم قسماً برلشمش اولان معلومات
بشریه در » دستورینک معناسنی بودر .

اشاعیده کوریله جکی و جهله منطق صوری - la logique formelle
شومبدلره راجع اولور : واریسه واردر ، برشی هم وارهم یوق اوله ماز ؛

[۱] علم کلیاتده ، معرفت جزئیاتده مستعملدر سوزی السنه علماده پک زیاده
متداولدر .

فلسفه انتقادیه - la philosophie criticisme نك راجع اولدینی مبده شودر : نفس ناطقه مطلق اوله رق ادراك ایتمز ؛ فلسفه اثباتیه نك - la philosophie positivisme راجع اولدینی مبده شودر : نفس ناطقه مطلق ادراك ایتمز « ارتق نتایجدن مبادی‌یه ومبایدن نتایج توصل ایچون بر طریق لازمدر .

علم بالکنز اشیا بی فهمه یار اماز بلکه اشیا بی تسخیره - maitriser ده یارار علم ملکه کشفی la faculté de prévoir حاملدر [۱] بیلک کشف ایتک وهم مقتدر اولق pouvoir دیمکدر . یعنی علم هم بر شی قبل - الوقوع اکلار ، هم کشف اولنان شیدن استفاده ایتکه قادر اولور باقونک دیدیکی کبی انسانک قدرتی علمیه متناسبدر - la puissance de l'homme est en raison de sa science

انسان علم ایله طبیعتنه تحکم ایدر ، طبیعتی کندوسنه رام قیلار باقونک قولی وجهله انسان طبیعتی طبیعتنه انقیادا ایتکه قبضه تسخیرینه آلیر - l'homme ne dompte, toutefois, la nature 'qu'en lui obéissant .

علم برهان قویم ایله - soliole مبرهن - démontrées اولان معرفتله ایله متمنع الدفع - invincible اولان جهلله (جهل بسیط) - ignorances دن مرکب بر خلیطه - un mélange در . پسقالک دیدیکی کبی بز

اصلا کلی - le tout بیلیمز - nous ne savons le tout de rien - علم انجق علمه طوغری توجهدن - l'acheminement عبارتدر . علمک كافة اوصافی - tous les caractères درکات سافله ده اوله رق - à des degrés inférieurs معرفت عامیانه ده بولور .

[۱] علم ، اندن کشف ؛ کشف ، اندن عمل (اوکوست قونت) - science, d'où prévoyance; prévoyance, d'où action (A Conte)

علم مراقك بالطبع - naturellement وضع ايتديكي اسئله ار بعدن
 انجق ايكسئنه جواب ويرمكه مشغول اوليور علم برشئك نصل يايديغى
 بيلديريوز، تصور وقوانيني افاده ايدور؟ كذا برشئك نه دن يايديغى
 بيلديريوز، عنصرلرني تعين ايدور فقط عموميتله بو شئك كيمك
 نظر قندين يايديغى ويچون يايديغى بيله ميور هندسه ده، فيزيقه ده، كيمياده
 بو سؤاللر درميان اولميور في الواقع فيسيولوژيده (منافع الاعضاء) مقصد
 و افاعيل اعضاء le but et les fonctions des organes طلب اولنيور سه ده
 ينه علت فاعليه طلب اولميور.

هر علمده واقع (تحقق) - la réalité معلوم اولدني كبي
 آلنير فقط « بو معلومى كيم وير مشدر؟ عجباً بو معلوم بر غايه قصوايه -
 une fin ultime كورمه يايلمشدر » كبي قضايا درميان اولنه ماز.

فلسفه - صوك ايكي سؤاله ويريله جك جوابلر تاممله فلسفه ني تشكيل
 ايدر. فلسفه بو تقديره كوره علل فاعليه و غايه علمي la science des
 causes efficientes et causes finales در. تعبير آخر ايله مبدء
 و معاد le commencement premier et la fin dernière علميدر.
 فلسفه: عالم نره دن كلدى؟ نره يه كنده جكدر؟ سؤاللرينه جواب
 ويرر بو سؤاللر ك اهميتي قابل انكار ميدر؟ بو سؤاللري مابعدالطبيعه -
 la métaphysique حل ايتديكي جهته فلسفه بو تقديرجه مابعدالطبيعه دن
 عبارت اولمش اوليور. بو سؤاللر نفس انسانيه (نفس ناطقه) l'esprit humain
 او قدر طبيعيدر كه عالم حقه ده وضع اولنه جق اولان اسئله نك برنجيلر ايدر.
 فلسفه في الاصل كافة علومى محتوى ايدى، صكره هيئت مجموعه سى

اعتباریله متحد اولان « جهت وحدت‌لری بولنان » بر طاقم معرفت‌لر تشکیل اولندقجه دیگر بر علمده حصوله کایور ایدی علوم جزئییه بویله‌جه فلسفه‌دن تولد ایدیور و علم کلی اولان فلسفه‌دن آریله‌رق استقلال‌لری - leur indépendance طلب ایدیور ایدی ایشته بویله‌جه يك اسکی بر زمانده علوم ریاضیه ، صوکره اون التنجی عصر میلادیده غالیله واسطه‌سیله فیزیک ، دها صوکره لاووروازیه واسطه‌سیله کیمیا و یاقین بر زمانده فیزیولوژی (منافع الاعضا) و علم الحیات - la biologie و سائره وضع اولندی. خاطره کایورکه فلسفه غیر مرتب - inorganisées بر طاقم معرفت‌لرک معلق - confus اوله‌رق کومه لرندن عبارتدر؛ نه وقتکه بر علم مرتب اولونجه ارتق فلسفه‌دن چیقورده مستقل بر علم اولیور . دیمک که فلسفه علمه مقابل اوله‌جق ، و ترقی مخصوصیله کنیدی بحوه se détruire میل ایتیش بولنه‌جقدر .

فقط فرض ایدم که کافه علوم ا کمال اولنه‌جقدر . ینه فلسفه‌نک موضوعی علت فاعلیه و غایه‌نک مسئله اخیر سه‌سنه جواب ویرمک اوله‌جق ، ینه فلسفه‌یه احتیاج باقی قاله‌جقدر .

فلسفه فی‌الاصول اولدینی کبی بوکونده علم کلیدر . فقط معناسی بشقه‌در . فلسفه کرک آیرلمش اولان و کرک مختاریت قازانان بتون علومی صدرنده طوتمازسه موضوعی ارسطونک تسمیه ایتدیکی کبی مبادئ کلیه و مبادئ اول - les principes universels et les Premiers اوله‌ماز . علوم جزئییه‌نک مبادیسی ایشته بومبادئ کلیه و مبادئ اوله تابع اولور .

کافه علوم : اشیانک آز ، چوق قریب اولان اسبابی تحری ایدر ،

فلسفه ایسه اسباب اخیره بی۔ les raisons dernières، [۱]، اسباب عالیه بی۔
les raisons suprêmes تخری ایدر۔ ایشه فلسفه تمامیه برلشمش
اولان معلومات بشریه در « دستورینک معناسی بودر۔

ملکه فلسفیه و ملکه علمیه — l'esprit philosophique et
l'esprit scientifique فلسفه علم کی ایضاح احتیاجندن تولد ایتمش و علوم
تولید ایلشدر فلسفه والد و مولوددر۔ ملکه فلسفیه ملکه علمیه کی مراق
القا — inspier ایتدیکی استقصا — investigation ملکه سیدر ملکه علمیه
وضع ایتدیکی مسئله ویرینه جک اولان لاعلی تعیین اجوبه ایله اکتفا ایتمز
اجوبه به قانع اولمق ایچون اجوبه نك دلیله ریخده طلب ایدر۔ ملکه فلسفیه
انتقاد مراقی ملکه سی — esprit de curiosité critique در دلیل تخری
ایتمک مراقی ملکه سیدر۔

ملکه فلسفیه ایله ملکه علمیه یکدیگر نندن انجق متعلق — oljel اعتبار ایله
آیریلیر: ملکه فلسفیه کلیدر، هر ایضاحه، هر متعلقه مراق ایتمک ملکه سیدر
ملکه علمیه جزئیدر بعض مسئله به، بعض متعلقه مراق ایتمک ملکه سیدر؛
ملکه فلسفیه: پک واسعدر، فقط پک مبهم — vague اولمق،
ثبات قلیل ایله ثابت — précis اولمق، و پک از امنیت بخش اولان
نتایج و اصل اولمق کی تهله کردن خالی دکلدردر۔ علم ترقی ایتدکجه پک زیاده
تخصص و تفرد ایدر — se particulariser بالعکس فلسفه ذی عمق ایلیر،
افلاطون، ارسطو زمانلر نندن بری او قدر واسع، او قدر عامدر۔

[۱] سبب اخیر کنندیسندن بشقه بر مسی بی بولنمیاندر چونکه هر سبب مافوقنه
نسبتله مسیبار، بر سببه محتاجدر فقط سبب اخیر اصلا مسبب دکلدردر۔

علم و صناعت — la science et l'art علم ایله صناعت ارسه‌سنده
 فرق وارد: علم: یوقاریده ذکر اولندینی وجهله بر ماده معلومه
 حقیقده بر طاقم معرفتلك هیئت مجموعه‌سیدر که او معرفتلك بالاستدلال
 ثابتدر، منهجی حائزدر، واضحدر، یقینی مفیددر. علمك اوصاف ذاتیه‌سی
 بی غرض — désintéressée اولق، نظری اولق — théorique
 تبصری — spéculative اولقدر
 صناعت: علمك تطبیقاتی — les applications در فقط علوم تطبیقیه —
 les sciences appliquées لسه دکلدز. صناعت ثابت — précis برغایه به‌واصل
 اولق ایچون منحصراً — tout exprés انتخاب اولنان وسائل — les moyens
 مجموعه‌سیدر (فهلون) صناعتك وصف ذاتیه‌سی منفعتدر — l'utilité
 صناعت تمامیه عملیدر، علم عملیدر — pratique
 صناعتك مبده حرکتی — la point de départ علمدر علم ایله
 صناعت ارسه‌سنده کی نسبتی متن — exate بر صورتده ایضاح ایدن
 وغایت بسیط اولان دستور — la formule شودر: علم، اندن کشف،
 کشف اندن عمل. (اوکوست قوت)
 مع‌ماقیه صناعاتده علمی تولید ایتشدر: سیمیا ایله کیمیا — alchimie et
 chimie کی که کیمیا سیمیا دن تولد ایتشدر.
 علوم محضه — les sciences pures علمك موضوعی قوانین یعنی حادثاتك
 — les phénomènes صنف مجردی — l'ordre abstrait در.
 علوم تطبیقیه علوم محضه‌نك قوانینی واسطه‌سیله حادثاتك صنف
 مشخصی — l'ordre concret نظر مطالعه‌یه آلیز. کرك علوم محضه
 وکرك علوم تطبیقیه علوم نظریه‌در. les sciences théoriques.

صناعات ویا علوم عملیه کندیلرینه مخصوص هیچ برحقیقی حاوی اولماز از جمله زراعت *Pagriculture* ارضدن حد اعظمی اوله رق حاصلاتی استحصال ایتک ایچون نافع اوله بیلان بتون معرفتبارک (معرفت کیمینویه ، معرفت اقتصادی و سائره) هیئت مجموعه سیدر . نظری ایله عملی آره سنده نه فرق وار ایسه علم ایله صنعت آره سنده اوفرقت واردر . صنعت *l'industrie* صنعتدن بشقه درصنتمده بلا واسطه *immédiat* و مادی *matériel* غرض - *l'intérêt* واردر .

فلسفه نك تعريف و موضوعی — *définition et objet de la*

philosophie

هر مسلك فلسفی — *chaque système philosophic* فلسفه نك علوم ایله نسبتی . حیات ایله نسبتی آ کلامق خصوصنده مختلف طرز تعقیب ایدر . هپسنه موافق اوله رق یکانه بر تعریف بولمق ممکن اوله میور . بوراده فلسفه نك مختلف تعریفلری بیان ایده جکدر

۱ - بعضیلرینه کوره فلسفه کافه علومک اوله بر هیئت مجموعه سیدر که هر بر علمک تعلیم ایلدیکی حقایق *dans de détail* تفصیلاً دکل بلکه اجمالاً یعنی تناسق - *coordination* و تألیف لری *synthèse* اعتبار ایله جامعدر فلسفه بالخاصه علومک فرض ایتدیکی - *supposé* مبادی عامه بی و انلردن استنتاج اولنان نتایج عامه بی تتبع *l'étude* ایتکدر .

۲ - بر قسمی ده فلسفه بی ملکه فلسفه یه ، عمومی مراق فکرینه ارجاع ایدر بور فقط بوملکه مذاهب علمیه - *les doctrines* تشکینه کافی دکلدر ؛ بونلره کوره فلسفه انجق مسالك فرضیه *les systèmes hypothétiques* تشکیل ایده بیلر فقط مسالك فرضیه ده تحقیقه - *vérification* دنا بر شراب -

l'épreuve بولنه ماز . یعنی فلسفه نك تشكيل ایلدیکی مسالك فرضیه دلیله
مقرون دکلدردلیله مقرون اولان الحق علمدر ، فلسفه عینیه صناعت و شعر -
la poésie کیلدر . ایضاح ویرمه دن زیاده تصویره - *la symbole* قالیشیر
ویرملکله کی *l'esprit* دیگر برملکله تحویل ایلدر ره نانک دیدیکی کبی هرکس
کند نجه عالی تصور ایلدر *concevoir* هر مفکر کندی حالته کوره بر مرآت
کاشانی واردر ، هرکسک ممنون و متسلی اولدینی بر رؤیاسی واردر . ایسته
بو رؤیا نك فلسفه سیدر ، فلسفه تابل در (نمکک ظاندینی طوزینی کتیرنشی) -
صالحه در - *l'assaisonnements* تابل سز ، صالحه سز طعام طائسز اولور
فقط تابل ، صالحه سز یالکز باشنه بر غداه دکلدر .

۳ - : فلسفه اولین [۱] حکمایه - *les premiers sages* کوره

علم و حکمتی جامع ایدی علم : ایضاح اشیا ، حکمت - *la sagesse*

[۱] فلسفه *philosophie* کله سنی برنجی دفعه اوله رق مورخ هر ه دوت ذکر
ایدیور :

Crésus dit à solon : « j'ai entendu dire que tu
avais parcouru de paye en philosophie pour les ob-
server .

فلسفه بو عصرده محبت حکمت . محبت حقیقت ، صناعت حسن تصویر ، صناعت
حسن تکلم ، انسانی انسان قیله جق هر شی معنارنده ایدی . لغت یونانیه دن مأخوذ
اولان فلسفه کله سی فیلو ایله سوفیا کله سندن مرکبدر . پک چوق زمان بو معنارده
استعمال اولندی . سقراطه کلنجه یه قدر فلاسفه حکما *les sages* ویاسوفسطایه
les sophistes ویا طیبیینون - *les physiciens* نامرلیله یاد اولنور
ایدی . اولین حکماده بونلر اوله جقدر . سقراطک دستور لری شو ایدی . کندیکی
بیل - *connais - toi toi - même* سقراطدن اعتباراً علم النفس فلسفه نك
فاتحه سی اولمشدر .

حیاتک طرز حرکتدہ کی فضیلت - la vertu و تدبیرک - la prudence
 ممارسہ (عملی قسمی) - la pratique سی دیمک ایدی بونلرک حکمتاری تمامیلہ
 عملی ایدی علماری تمامیلہ عالم خارجی - le mond extérieur اطرافندہ
 دوران ایدر ایدی سقراط علمدہ بر انقلاب - une révolution یا پیش
 و تتبعات فلسفہیہ بشقہ بر جهت - la direction تعیین ایش ایدی بویلہ جہ
 فلسفہ طبیعی تبعدن، انسانی تبعہ کچمش ایدی

چیچرونک دیدیکی کبی سقراط فلسفہی سہاذن ارضہ ایندیرمش ،
 شہرہ ، اوہ ادخال ایش ایدی ، فلسفہی طبیعتدہ (عالم واصلارندہ) اراماز
 ایدی بلکہ اخلاق - la morale و سیاستہ - la politique ارجاع
 ایدر ایدی

۴ - انلاطون فلسفہیہ حقایق ذہنیہ علمیدر ، تعبیر آخر اینہ
 غیر محسوس علمیدر دیر ایدی . فلسفہ دن ماعداد علوم مختلفہ محسوساتی تتبع
 ایدیور ایدی . مثلاً حادثات فیزیکیہ - phénomènes physiques ویا کمیویہ
 حادثات حیاتیہ - phénomènes vitaux ، وقایع تاریخیہ - évén-
 oments historiques ، السنہ - langues ، معاشرت - sociétés ،
 حواس ایلہ متأثر اولور حواس مزایلہ متأثر اولیوبدہ باقی قالانلر فلسفہ نک
 موضوعی اولور : مثلاً حادثات نفسیہ - les phénomènes (تصورات
 idées ، احساسات - sentiments ، ارادات - volitions) ذات
 موضوع اولان نفس - l'esprit qui en est sujet ، قوت - la force
 حیات - la vie ، مادہ نک عناصر اولی - les premiers éléments
 ، علت اولی - la cause première حساً ادراک
 اولنماز ایشتہ فلسفہدہ بونلردن بحث اولنور .

۵ - ارسطو ، ده قارت ، سپنيوزايه كوره فلسفه : مبادى اول علميدر . مبادى اولدن ايكي معنى آ كلاشيليور : ۱ - فلسفه موجودك مباديسنه متعلق علميدر يعنى علل اول علميدر ۲ - فلسفه معرفتك مباديسنه متعلق علميدر يعنى حقايق اول les vérités premières علميدر ، فلسفه اول امرده علل اول علميدر چو نكه ماده يي ، كافة حادثاتك جهت جسمانيه جه d'ordre physique اولان مبدئى ؛ روحى - l'âme ، كافة حادثاتك جهت معنويه جه چ d'ordre moral اولان مبدئى ؛ جناب يارى يي ، كافة اشيا نك مبدئى تتبع ايدر .

ثانياً فلسفه حقايق اول علميدر حقايق اول فكرك - la pensée بوتون اعمالك toutes les opérations شرايطى و كافة علومك قواعدى - les règles اولان حقايقدر بو حقايقى تتبع علم النفسه - la psychologie عائد اولور بو كاده سبب نظريه سى - théorie de la raison دئير . ارسطونك ديكر تعريفى شويله در : علم الموجود من حيث انه موجود - la science de l'être en tant qu'être . بو تعريف باشليجه مابعد الطبعيه به تطبيق اولور . فى الواقع علوم سائر نك هيچ برى على الاطلاق موجوددن بحث ايتمز ديمك كه فلسفه مبادى وعال علمى ايمش . - ۶ - باقونه كوره فلسفه علمك مراد فيدر synonyme چونكه باقون معارف بشريه يي اول اوچ شعبه يه ايريور : تاريخ ، شعر (ادبيات) ، فلسفه . ثانياً فلسفه يي ده ينه اوچ شعبه يه ايريور : علم الاله la science de dieu علم الطبيعة - la science de la nature علم الانسان - la science de l'homme

- ۷ - : لوق و خلفار ينه كوره فلسفه قوه مدركه انسانيه نك - l'entente

dement humain - بر تحلیل - une analyse و بر انتقادی در .
لوقه کوره فلسفه قوه مدرکه انسانیه بی تتبع ، بر کولهی وهومه کوره .
طبیعت انسانیه بی تتبع ، قوندیلیا قه کوره احساساتی les sensations
تحلیل در .

۸ - فرانسه ده اون طقوزنجی عصرک اوائلنده فلسفه ویاما بعد الطبیعه
علم کبی قطعی صورتده تشکل ایتشددر . شو قدرکه اصل اشیا ناک - l'origine
des choses ناقابل حل - insoluble اولان دعواسی قالدیرلش انک
یرینه اصل تصورات l'origine des idées دعواسی اقامه اولمش ، فلسفه
تمامیله علم التصور - l'idéologie ، قلب اولونمشدر .

۹ - قانتیه کوره فلسفه انتقاد عقل - la critique de la raison
در . [۱] فیختهیه کوره فلسفه علم العلم - la science de la science در .
شویله که هر علمک بر مظر و قی - un contenu (بر موضوعی) ، برده
صورتی - une forme (منهج منطقی - la méthode logique)
وارددر . علوم سائرهنک کافه سی بلا تدقیق - sane examen مظر و فلرینی
و صورتلرینی قبول ایدر مثلاً هندسه چیز - espace مفهومی - la notion
ایله صورت تعلیلییه بی - la forme déductivo ، فیزیق اجسام
مفهومی ایله صورت استقراییه بی - la forme inductive قبول
ایدیور . بوراده علم العلمیه تعیر آخر ایله فلسفه یه « علوم سائرهنک
مبادی مادیه و مبادی صوریه لرینی یعنی مظر و فلرینی و منهج لرینی نظر
مطالعیه یه rendre compte آلق وظیفه سی قالیور ، عجبا علم العلمکده
علوم سائرهنک کبی مظر و قی ، منهجی وار میدر؟ آنلری نظر مطالعیه آله جقمیدر؟

[۱] کتاب مابعد الطبیعه ده تفصیل اولنه جقدر .